Tečaj XVIII. **NOVICE** List 20.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 16. maja 1860.

Véliki zbor krajnske kmetijske družbe.

Preteklo sredo, 9. dan t. m., je bil, kakor je našim bravcom znano, občni zbor naše kmetijske družbe, ki ima po družbinih postavah enkrat vsako leto biti in sicer mesca majnika. Snidlo se je precej veliko gospod družbenikov iz Ljubljane in mnozih druzih krajev, pa še vse več jih je v občnih zborih želeti, ako bi se vsaki družbenik zavedil svoje dolžnosti, na vso moč podpirati družtvine prizadeve, kterih cilj in konec je pomoč kmetijstvu in njega blagor. Po družbinih postavah, od Njih Veličanstva presvitlega cesarja poterjenih, je obsežek delavnosti njene zlo obširen in imeniten; nje namen ni samo, kakor nam Prešern poje, učiti:

„— — gosence kaj na repo varje,
Kak prideluje se krompir nar bolji,
Kako odpravljajo se ovcam garje
Loviti miš' učiti gospodarje".

Ona smé pošteno in odkritoserčno tudi povedati, kje kmetijo čevelj žuli, — kaj ji je treba, da se reši nadlog in da si pomaga na bolje. Ako kdo misli, da vse lepe besede nič ne opravijo, ki jih kmetijske družbe razodevajo višji vladi, se moti; zakaj marsikaj so že dosegle, za kar so se potegnile, in čeravno v mnogih rečéh niso bile uslišane, so storile vendar svojo dolžnost, da so odkritoserčno rekle, kaj je kmetijam treba, da bi se opomogle na bolje. Kdor molčí na takem mestu, kjer smé govoriti, kaže, da nima nobene potrebe; kdor pa terka in le terka, se mu nazadnje včasi vendar le odprè. Zato pač nečimernost družbenikov nikakor ni na pravem mestu, zlasti takrat ne, kadar gré za razodevanje takih rečí, o kterih ne gré le samo za poduk, „kako naj se repa varje gosenc in kako naj se prideluje krompir nar bolji" itd. Zatega voljo kakor druge kmetijske družbe našega cesarstva tudi naša ne stavi luči pod mernik, ampak si prizadeva, z mirno pa odkritoserčno besedo povedati, kaj bi treba bilo drugač kakor je. In tega gesla se je deržala kakor vsigdar tako tudi v poslednjem občnem zboru.

Ko so bile razpostavljene mašine in druge stvarí ogledane, je začel predsednik gosp. Fidelis Terpinc zbor z ogovorom, v kterem je pred vsem se s serčno besedo zahvalil Njih ekscelencii prečastitemu deželnemu poglavarju in zavetniku kmetijske družbe, gosp. grofu Chorinski-mu, da so tudi danes kakor vsakikrat občni zbor počastili s svojim prihodom in da hočejo slišati, kaj je družba v preteklem letu opravila in kaj bo danes v svoje posvetovanje vzela, verno se nadjaje, da bojo v vseh rečéh, ki blagor kmetijstva naše dežele zadevajo, tudi vseskozi družbi krepka podpora. — „Težavno leto smo preživeli — je nadaljal potem gospod predsednik — v vseh rečéh; preteklo leto pa ni bilo samo žalostno za kmetijstvo naše dežele, ker mnoge okoljšine so pritisnile skupaj, da so tolike nadloge vstale na Dolenskem in Notranjskem, da pa tudi Gorenci ne morejo hvaliti preteklega leta. Našo družbo pa je zadela še posebna nesreča: umerli so ji svetli nadvojvoda Janez, ki so družbi od leta 1815, tedaj skoz 44 let, mil oče bili. Ni treba mi popisovati — je gospod predsednik z nadušenimi besedami, v ktere pa se je očitna čut grenke bridkosti mešala, na dalje rekel — kaj so rajnki cesarjevič naši družbi bili, ki so oživili „Novice", ustvarili družbine poddružnice in toliko druzega, — saj je vse zapisano v zlate bukve naše družbe. Kolikorkrat nas so obiskali, vselej je novo življenje stopilo v družbo; povsod so vedili pravo svetovati, vselej pravo zadeti; nikjer ljubeči prekucij nanagloma so bili vendar povsod prijatel pametnega napredka, brez kterega tudi za kmetijstvo ni zveličanja. Cesarjevo geslo „z zedinjeno močjo" so čislali visoko. Kakošen spominek naj tedaj družba naša postavi nepozabljivemu gospodu, ki je bil prijatel ljudstva v najžlahneji pomembi? Težko, da bi kak drug spominek rajnemu bolj po volji bil in bolj stanoviten, kakor ta, ako danes na tem mestu slovesno obljubo storimo, da nas bo vseskozi resna volja, dolžnosti naše zvesto spolnovati v prid dragi domovini naši, in v tem spolnovanji srečnim biti. Ta naša terdna namemba, ki jo danes tukaj slovesno razodenemo, naj je spominek, ki ga stavimo blagemu Gospodu! Blagor njegovemu spominu!

Ko je gospod predsednik z ginjenim sercom izustil te besede, se je vzdignil celi zbor ponavljaje: Blagor mu!

Potem je naznanil gosp. predsednik, da tudi letos so slavne gospodarske družbe našega cesarstva si izbrale svoje namestnike pri tem zboru, in sicer: družba štajarska gospod Ferd. Schmidt-a, — družba gornjeavstrijanska gosp. dr. H. Costa-ta, — družba dunajska, česka, marska, černoviška, zagrebška, celovška in salcburška gosp. dr. Bleiweis-a, družba tiroljska gosp. A. Brus-a, družba galicijška pa njega (predsednika).

Po gospod predsednikovem ogovoru so se začeli pomenki, ki so bili prav po versti programovi.

Najprej je dr. Bleiweis ob kratkem povedal važniše opravila, ki jih je glavni odbor v preteklem letu doveršil, tako-le: Pozvediti po ukazu deželnega poglavarstva tiste kraje na ljubljanskem mahu (močvirji), ki potrebujejo še požiganja, je kmetijska družba kot svojega namestnika poslala gosp. M. Ambroža v dotično komisijo. Gosp. Ambrož ji je po opravljeni komisii vediti dal, da je le malo še tacega mahú, ki se s požiganjem obdelovati mora in da tedaj ne bo veliko let več treba tega pozvedovanja; povedal je tudi, da v več krajih, kjer so zgorej mah že pokončali, obdelujejo gospodarji zdaj svet z navadnim gnojenjem; sploh se more reči, da čedalje bolj se umikuje nerodovitno močvirje rodovitnim senožetim in plodnemu polju; — družba si je omislila kaj lične podobe vse tiste žlahne goveje živine, ki je bila v dunajski razstavi leta 1857, ter jih je kupila za 20 gld. Podobe te, ki jih je c. k. ministerstvo dalo napraviti, so bile danes zboru pokazane; vsak jih je z veseljem ogledaval, in marsikdo je rekel: da bi pač jez imel to in uno pleme! Kdor jih hoče viditi, jih vsaki dan lahko vidi v pisarnici kmetijske družbe; — na povabilo Njih eksc deželnega poglavarja je kmetijska družba 6 mož imenovala v posvet nove občinske (srenjske) postave, izmed kterih so bili tudi res štirje v posvetovanje vzeti; — novo iznajdeni precednik za vino, ol, olje itd. si je družba kupila, da ga poskusi, kdor ga potrebuje, pa ga mu

je tudi za majhen dnar prodati pripravljena; — sl. c. k. komitatni oblastnii na Reki je preskerbela družba spet letos 5400 divjakov na njeno prošnjo; — poddružnici v Ložu je poslala družba pripravnega bika za pleme; — po želji sl. c. k. deželnega poglavarstva mu je izročila družba postave za pravočasno tergatev, ki jih je iz nekterih unanjih dežel dobila; po tem se nadjamo, da utegne že davno in željno pričakovana nogradska postava tudi za našo deželo kmali oklicana biti; — zastran pogojzdovanja golega Krasa je po sklepu notranjskih poddružnic naša družba sl. deželnemu poglavarstvu rekla, da tistih postav, ki jih je osnovalo primorsko družtvo, ne more poterditi, ker smo terdno prepričani, da iz čisto prostovoljnega združenja ne bo nobenega prida za deželo, kar skušnje na Teržaškem že dosti očitno spričujejo, kjer družtvo ni še skor nič opravilo; kmetijska družba je tedaj ostala pri svojih pervih mislih; al sl. deželno poglavarstvo ni s tem zadovoljno; zato je poslalo vse akte še enkrat družbi v prevdark z ukazom, naj zasliši še kakih 4 ali 6 zvedenih gojzdnarjev; to je družba berž storila in poprašuje ravno zdaj nektere gosp. gojzdnarje na Gorenskem; potem se bo obernila tudi do nekterih na Notranjskem; — preskušnje kmetijskih učencov so se lani vpričo gosp. profesorja Konšek-a, kot ces. izpraševavnega komisarja, prav dobro obnesle; to je družba naznanila Njih eksc. deželnemu gosp. poglavarju in jih prosila, naj bi pripomogli, da bi višja vlada dovolila tudi najizverstnejim kmetijskim učencom začasno oprostenje od vojaščine; ob enem pa je naznanila, da si ne upa iznove šole začeti, ker se boji, da bi ji sl. ministerstvo ne dovolilo dozdanjih štipendij zato, ker sta se le dva oglasila, ki želita v kmetijsko šolo na svoje stroške priti. Ker so o tej zadevi v današnjem zboru bili pozneje pomenki zlo živahni, bomo o tem drugo pot govorili; — kmetijska družba je vprašala c. k. ministerstvo: v ktero versto rokodelstev po novi postavi spada kovanje kónj? Slavno ministerstvo je na to družbi vediti dalo, da obravnovanje bolnih kopit spada v živinozdravilstvo, za ktero veljajo vse poprejšne (stare) postave in ne veljá nova obertnijska postava; kovanje drugih kopit pa je prosto rokodelstvo. Ker ni mogoče, da bi kovač konje z napčnimi in bolnimi kopiti pošiljal drugemu kovaču, ki ima pravico za tako z ozdravljanjem združeno kovanje, je očitno, da je nauk v kopitnih boleznih in v kovanji takih kopit tudi vprihodnjič vsakemu potreben, ako bo hotel svoje rokodelstvo tako opravljati, da bojo ljudje zaupanje imeli do njega in da ga ne bo drug kovač preganjal, ki se je kopitnega zdravništva učil in ima pravico do takega obravnovanja; — kmetijska družba je prosila c. k. deželno poglavarstvo, naj bi se sterma cesta čez hrib v Mednem pred Medvodami preložila na ravno; sl. poglavarstvo ji je odgovorilo, da to zdaj ne more biti; — razglas ministerski, naj bi se žebetom povsod prihranil kos pašnika za sprehod in prelet, je družba prejela in ga v „Novicah“ razglasila.

(Dalje sledí.)

Kmetovanje na Notranjskem — in kako bi se dalo na bolje oberniti.

Če se o našem kmetovanji hoče bolj temeljito govoriti, se mora blezo na marsiktero reč bolj natanko ozreti, ktera se doslej ni toliko v pomenik jemala. Ko človek na Pivki vidi vso rast bolj na pozno in na kratko djano, kakor jo je vidil pri Verhniki, ali še tudi v Planini, se začne vprašati: kaj je tega krivo? Kratek odgovor je: „mraz je tega kriv“. Če se pa vpraša dalje, se pokaže na drobno mnogo vzrokov.

Veliko za rast setev in sadežev razloči visočina nad morjem, v kteri stoji kak kraj. Na Kranjskem ima gorenska ravnina sploh dvojno žetev na leto, namreč za ozimino ali jarino še ajdo; tista ravnina pa tudi ni visoko nad morjem. Ljubljansko mesto namreč je 844 do 958 čevljev nad morjem, Loka 1260, Kranj 1250, Kamnik 1270, Podpeč pri Berdu 1170, Moravče 1232; dalje je Radoljca 1558 čevljev visoko, Teržič 1481, Blejsko jezero 1500. Tudi nekteri notranjski kraji stojijo zadosti nizko, in imajo tedaj tudi še dvojno žetev; Verhnika je 985 čevljev nad morjem, Logatec 1499, in Planina 1450. Dolenske ravnine in planjave ležijo po večjem delu čedalje nižje, kolikor so bližje Kerki in Kolpi, in tedaj ondi rodí tudi vinska terta. Zatičina je še 1053 čevljev visoko nad morjem, Trebno že le 877, Novomesto 527, Jesenice na horvaški meji 500, Černomelj 583. Na Notranjskem je Dolina ob Reki le 800 do 600 čevljev nad morjem, in ondi raste tudi vinska terta; Vipava pa je celó le 238 čevljev nad morjem, in tedaj rodí že nektere bolj južne sadove.

Nasproti imajo bolj visoke strani na Kranjskem le edino žetev, in ajda dozorí le prašna. Tako je na Gorenskem z gornjo savsko in bohinsko dolino; ondi so Jesenice 1728 čevljev nad morjem, bohinsko jezero 1850, Rateče celó 2485. Drugod tem krajem enako, je dolina pod Sorico 1900 čevljev visoko, Vače 1856, Trojane 1945. Na Dolenskem je ribniška in kočevska raván med 1600 do 1800 čevljev nad morjem, in tedaj daje tudi le eno žetev. Enako je na Notranjskem z velikim delom zemlje; Cerknica stojí 1820 čevljev visoko, Lož 1823, Postojna 1708, Senožeče 1790, St. Peter na Pivki 1834, Zagorje celó 2068; še višje so Rovte nad Verhniko, namreč 2385 čevljev.

Razun visočine pa velike razločke za rast dela posebna lega vsakterega kraja: ali je namreč v nizki ravni ali na hribu ali na visoki plani, ali v zatišji ali med gorami ali v prostem odpertem svetu, ali proti solncu ali v osojem. Tako je Zagorje za Savo le 849 čevljev nad morjem, vendar kaže vinsko terto le po malem, ker je preveč med hribi, za visokim Kumom. Sv. Križ v trebenskem kantonu pa je 1896 čevljev visoko, in Trebelno nad Mokronogom 1737; in vendar se ondi nahajajo vinogradi, ker sta oba kraja prav na solncu, na lepem odpertem svetu. Kočevje, Ribnica in druge enake straní pa niso stvarjene za terto, še ne za dvojo žetev, dasiravno ležijo v enaki višavi; tukaj namreč ni le kak posamezen hrib, krog in krog dobro ogret, temuč je cela široka in dolga, pa visoka plan, ki jo krog še goli ali porašeni hribi obdajajo. Ravno taka je na Gorenskem z Bohinjem, in še bolj z gornjo savsko dolino; ondi visoki hribje ves kraj zapirajo in solnčnim žarkom skoraj blizo priti ne dajejo.

Iz enacih vzrokov se na Notranjskem Lož, Cerknica, Postojna in Senožeče ne dajo šteti med blažene kraje, ker namreč stojijo na visocih, zraven še z višjimi hribi ograjenih planjavah; tudi Idrija, dasiravno le 1053 čevljev nad morjem, je vendar bolj merzla, ker je preveč med hribi zaperta.

Razun zemeljske lege velik razloček za rast dela lastnost obnebja vsakterega kraja. Krog Ljubljane in Verhnike, pa tudi drugod v močvirnih straneh je neka zelena megla silno merzla, in tista dela, da bolj mehke rastline, zlasti terte, hitreje pozebejo; zatoraj v tacih krajih ni vinogradov, dasiravno bi zastran nizke lege takošni utegnili obstati. Na Notranjskem je mnogo krajev hudi burji podverženih; tista zlo zmrazi obnebje, ktero je drugač sicer bolj gorko zavoljo bližave morja in tople italijanske zemlje; menda se burja ravno iz tega rodí, ker se merzli unstranski zrak vojskuje z gorkim italijanskim, ki ga mejita Hrušica in Snežnik. Po takem se nahaja, da še turšica ondot lahko ne rodí, čeravno se drugod, na pr. v gornji savski dolini, v Ribnici in Kočevji v enaki višavi obilno sadí. Tedaj se turšica v Rovtah nad Verhniko, v Cerknici in v Ložu, tudi v Senožečah le po malem kaže na polji; pri Postojni, Slavini in Hrenovicah pa je celó ni viditi. Pravijo, da so jo tukaj že večkrat skušali saditi, pa nikdar ni prav dozoréla. Morebiti bi se z drobno turšico, ki hitreje zori, in se

krog Ribnice rabi — „činkvantin“ ji pravijo ali „petdesetdnevnica“ — tudi na Pivki kaj bolje dalo opraviti.

Še dalje za rast sadežev in setev veliko razločuje lastnost zemlje ali perstí vsakterega kraja. Debela ilovnata zemlja nič prav ne dé rasti, bodi si tega ali tega žita in sadeža; pešena zemlja veljá le za nektere sadeže bolje, ravno tako apnéna; najbolja za vsaktere rastline je lapornata ali soldanova zemlja, ki je namešana iz apnenice, ilovice in peska; če k tisti dojde še razpadenih rastlinskih ali živalskih tvarin, po tem se napravi prav dobra rodovitna zemlja ali perst. Takošne zemlje ali dobre persti bi največ utegnile imeti gorenske ravnine, samo da je v dosti krajih zlo plitva, ker se pod njo kmalo nahaja potopni prod ali nasip. Dolenska stran ima sploh več ilovnate zemlje; kjer so griči bolj lapornati, zlasti če je vmes dosti kremenice, so kraji pripravni za vinograde. Notranjsko ima sploh tudi več ilovnate zemlje, zlasti na Pivki je taka debela perst, in zatoraj pravijo, da turšica še manj hoče rasti; v vipavski in reški dolini pa je bolj lapornat svet, zatoraj ondi ne raste le turšica raje, temuč sadi se tudi terta z velikim dobičkom.

Po tem, kar je bilo od Notranjskega v primeri z Gorenskim in Dolenskim doslej rečeno, se lahko sprevidi, da velik del te straní ima sploh bolj slabo lego in zemljo, kar se tiče poljske rasti; ni tedaj čuda, če se tukaj letina kmalo pokaže bolj revna.

Vendar za en del bi se utegnilo še kaj pomagati za boljšo rast in boljšo letino, če bi se začelo bolj umno kmetovati. Pri Verhniki, Logatcu in Planini je kmetovanje zlo v takem redu kakor krog Ljubljane; gleda se na dobro obdelovanje in gnojenje zemlje, na iztrebovanje in pletev setve in sadeža. Vendar tukaj niso več v navadi ozki ogoni, kakor na Gorenskem, tudi se rado več sadežev skupaj meša na njivi, namreč turšica, krompir in fižol. Pri Ložu in Cerknici se kmetovanje že spreminja, ker se le en pridelek dobuje vsako leto; obdelovanje polja mora biti zadosti v redu, ker žita lepo dorašajo, kadar je letina po tem. Na Pivki se pa človeku, ki pride iz une straní, marsikaj zdi v drugačnem redu; gnoj se kaže, da pomanjkuje, obdelovanje in trebljenje njive bi utegnilo kaj več tirjati, kak sadež bi se potreboval še poskusiti, z živino bi se moglo kaj bolj po pridu ravnati. V vipavski dolini pa se kmetuje bolj po laški šegi, terte so zasajene med kraji na njivah; enako se ravná v reški dolini, pri Bistrici, Košani in Vremah; ondi pa tudi vinski griči donašajo dobiček.

Če bi posebno hotel vzeti Pivko, bi potrebovala najpred živinska reja kaj povzdige. Blagá, to je živine, je že še nekaj pri vsaki kmetii, pa so še najraji konjički, s kterimi se tudi na cesti še kak denar vjame; goveje živine pa je manj, kakor bi se je imelo potrebovati, in bi se je zamoglo tudi prerediti. Med drobnico se nahaja še več koz, ktere pa ravno gojzdom veliko škodujejo; ovce redijo zadosti obilno, vendar bi utegnilo bolje biti, da bi namesti kóz imeli več ovác, ker se od njih tudi zamore napravljati sir, ne samo za kratko, temuč za terpež. Pri zboljšani živinski reji bi se zamoglo pridobiti več gnoja, ki se pa zdaj raji po cesti trosi, ali po potih razkropi, ker manjka pravih gnojniš.

Dalje poljodelstvo. Za zboljšanje zemlje se je že nekaj storilo; debelo ilovico so že močno popravili, ker so vse cestno blato na njive spravili, ktero se je poprej ob kraji ceste pušalo; pa gnoja! gnoja! kakor je bilo rečeno, se pomanjkuje in s tem, kar ga je, se slabo ravná na gnojniših. Za rast ozimne setve bi pa utegnila biti še kaka naredba potrebna. Drobnica se pase v pozno jesen in v zgodnjo spomlad čez njive in travnike vprek, brez razločka, ali je njiva prazna ali obsejena; še le sv. Jurja god dá polju oddiho pred sitnimi objedavci, in tako blezo mnogo koreninic, ne samo travnih, temuč tudi žitnih gré pod zlo. Žitni pridelek bi utegnil biti ne samo obilniši, temuč tudi čistejši, če bi se tako plelo, kakor je drugod navada; še bi živina dobila kaj več piče, ako bi se plevél porabil, kakor so se ga drugej navadili rabiti. Ker se debela turšica doslej ni hotla tukaj prav obnašati, bi bilo prav poskusiti drobno, kakor je bilo že spredaj rečeno.

Veliko dobička bi zamogla prinesti pomnožena sadjoreja. Nahaja se sicer sèm ter tjè kaj sadnega drevja, pa več iz poslednjega, kakor iz prejšnega časa. Mlajši gospodarji bolj spoznajo svoj prid kakor starši, pa nekteri za to stran še ostajajo terdovratni; še marsikterikrat hudobno pokončavajo drevesca, ki so jih pridni kmetovavci posadili. Bi si taki hudobneži le hoteli zgleda vzeti od drugod; v Vremah na priliko je lansko leto en gospodar samo za češplje dobil 165 gold., eden pa še več. Šola bo mogla v tem kaj več storiti. Iz mladega mora rod dobivati drugačnega duha za kmetovanje; sicer ni vsaka ljudska šola zgolj kmetijska šola, pa memogredoč se utegne na kmetovanje obračati. Naj le učenik pomni, da je na kmetih, ne pa v mestu, in pa da šolarčki bojo po doveršeni šoli — kmetje!

Pa o sadjoreji in o poduku za tisto se večkrat kaj sliši v ljudskih šolah, o reji gojzdnih dreves pa menda celó nič. Sicer ni potreba, da bi naši učenčki ob enem bili sami gojzdnarji; pa vediti bi mógli, da je treba gojzdno drevje varovati, ne mu verhov lomiti, ne lubja preč tergati, ne korenin odgrinjati. Ko bodo učenčki kdaj možje, bodo tudi znali drevo dvakrat pred ogledati, da bi ga ne posekali v zgubo; bodo raji žive plotove sadili, ali iz suhega zida jih narejali, namesti da bi jih vsako leto proti pletli, in pri tem dosti mladega drevja pokončavali; se bodo raji pri peči greli, in zraven delali, da ne bodo na ognjiših leno preveč derv požgali; še bodo radi sèm ter tjè novo drevje zasajali, da bi kaj več gojzda in lesa dobili, in ne gledali vedno golega Krasa.

Še bi se utegnila ktera beseda pristaviti. Dobro bi bilo, če bi se kmetovavci na Pivki in na Krasu vadili še kacega druzega dela zraven kmetije, da bi takrat, ko ni opravka na polji, zlasti zimski čas, si v čem kaj več pomagali. Drugod bi se reklo, naj bi se poprijeli kacega rokodelstva; pa tukaj se veli rokodelec vsak dninar, če tudi ne zná druzega kot kamnje tleči ali pa rove kopati. Naj se tedaj reče, da bi se Notranjci več poprijeli obertnije. Za to stran ni potreba nobenih fabrik, le navadnih delavcov; kmet se vadi svoje orodje sam izdelovati, gostač se uči biti čevljar, šivar, tekavec, zidar, tesar. Je mar potreba, da zidajo tukaj zgolj Italijani? ali da je tekavec le Karnjelec? Vidi se, da domačih delavcov za obertnijstva pomanjkuje.

Tako in tako bi se utegnilo še marsikaj reči, grajati, svetovati, učiti, pa naj bo s tem zadosti. Bo kdo drugi, ki je bolj kmet kakor pisatelj teh verstic, vedil kaj več govoriti in pisati. *)

Hicinger.

Kranjci na Horvaškem.

Spisal J. Terdina.

(Dalje.)

Gospodarja ni in zdaj še le oživé brodniki; od konca se nekoliko ozirajo, ker bi utegnil se verniti, zdaj mine tudi to. Najmlaji, rudeč fant iz Radeč, odveže čolnič, ki se derží ladje, in kakor bi trenil, ga porine sred bobneče reke pa ga verti, vkljub svedrom in valovom, v eno mer na tistem kraji; v kakih drugih rokah bi odletil po curku kakor strela, in silovita voda zakopala bi veslarja in njega. Radečanu pa se ni bati. Zlahkoma potiskuje na desno in

*) Marsikaj, kar je tù rečenega, se ujema popolnoma s tem, kar je bilo omenjeno tudi v poslednjem velikem zboru kmetijske družbe v govoru: „kako nadlogam našega kmetijstva v okom priti“. Več o tem bojo „Novice“ kmali povedale. Vred.

*

zopet na levo; misliš, zdaj zdaj ga bo val odnesel, pa le nekoliko odrine z lopatico in zopet stoji terdno in mirno sred šumenja in derjave. Kako ponosen mu je pogled, kako šibka in vendar možka rast, pa krepka, izurjena pest!

Človek ne vé, ali bi se bolj čudil umetnosti ali serčnosti tega mladenča, ki mu je začela komaj brada poganjati. Že je temna noč, pa se suče vedno še na starem mestu; nevarnosti ne vidi, pa jo tem bolje sliši; s hitrim potiskom se ogne valovu, ki preti ga zagerniti. Uni na bregu se za-nj ne menijo, saj vedó, da je brodnik kakor oni; naenkrat zadoní tenek, poln glas, razlega se čez vodo do daljnega berda lepa pesem prederznega veslarja, tovarši mu pomagajo in valovi odmevajo in zopet, ko bi trenil, porine čolnič nazaj k ladiji, ker ga k večerji pokličejo. Skuhali ali spekli so jo brodniki sami; zakurivši si velik ogenj na široki kamnitni ploči tik vode vari eden slanino; nekako zamišljen se ne meni za druga dva, ki vertita na čudnem, dolgem ražnu tolsto gos, in jo creta tako lepo rumeno, da bi je ne mogla bolje ne najimenitneja ljubljanska kuharica. Pogovarjata se najpred o veliki vodi, da jih bo v dveh dneh gotovo v Beligrad prinesla, in zraven o nevarnih kernicah, kjer pleše povodni mož s svojo ugrabljeno nevesto in lovi brodnike, da mu v svate pridejo. Pametna fanta pa se smejata tem vražam, dobro vedoč, da se krepki roki in modri glavici ni bati ne vertincov ne izmišljenih pošast.

Naenkrat pravi eden: kaj praviš Tine, kje je nek Boltov Jozelj? včasi smo si pekli skupaj večerjo; bil je pošten tovarš, za prijatla bi dal bil serce iz sebe, pa ga je zmanjkalo, ne vem, kam je prešel. „Oženil se je, odgovori Tine, vzel je tisto debelo Merjano, ki je enkrat pri Lenčku služila, pa ga ima terdo v kleščah; veselje ga je minulo, zdaj pestuje. Tine je to nalašč rekel; znano mu je, da tudi brat Janče neko Merjanico zalazova, pa mu jo starši do zdaj nič kaj ne obetajo. Janče pa ni priprost; pogledavši Tineta serpo reče: Pri oném so orehe klatili; med orehi je bil tudi onegov Tine, zrel je bil bolj ko vsi drugi, pa ga le nobeden ni pobrati hotel, celó stara Mina ne, ki se ji je mislil v poderto kajžo pripraviti. En čas omolkne Tine; moral se je marsiktere rečí spomniti, ki mu ni preveč všeč; viditi je, da se nekako sramuje. Pa tudi Jančetu besede zmanjka; otožno ali pa zamišljeno upira oči v žerjavico, ki jo veter na vse straní razganja, da mu iskre v obraz švigajo. Morebiti misli res na zapuščeno ljubico, ki je ni že dve leti vidil, morebiti pa tudi na staro mater. Ko je šel od doma, je revica hudo bolehala; pred pol leta je dobil zadnje sporočilo od nje, da ji ni huje pa tudi ne bolje, potem pa ne pisma ne naznanila več. Bog vé, ali ne počiva že za vekomaj in da se njena želja ni spolnila, svojega sina še enkrat viditi.

V tem se suče Tine pridno okoli ognja; od svitlobe mu žari se obraz; le praska, ki jo na čelu nosi, mu se temni še nekako bolj kakor sicer; od daleč se zdi človeku kakor debela, černa gerča, od blizo pa bi mislil, da mu se je trebušni pajek v čelo zapredel, razprostiraje eno nogo proti nosu, druge proti očem in ušesom. Janče je to že velikrat vidil, pa tako živo še ne kakor zdaj pri ognji in reče tovaršu: „Saj premalo te niso okresali“. Jezno ga pogleda Tine. „Kaj misliš, da mi je zato žal ali me sram? To smo bili včasi drugačni korenjaki, kot so pa ti šverkavci zdaj. Pri Zagrebu takrat se nas je postavilo samo pet v bran, unih pa se je zbralo petnajst najmanj, pa so stali na suhem, mi pa v ladji, pa smo le užugali, in iztovarili blago, kjer smo ga pred po stari navadi izkladali. Uni na nas s kamnjem in sulicami, mi pa na-nje z drogovi, in smo jih omlatili in zapodili, tri pa so še odnesti morali; puščali smo jim, da bodo do zadnjega dné pomnili. Če prideš nazaj, le prašaj Verbčevega iz Kleč, bil je zraven, pa ti bo povedal, kakošni brodniki so vozili se nekdaj po Savi“. Janče vé, da je res, kar govorí Tine, pa tudi on se je pokazal že marsikdaj brodnika stare korenine. Na glavi mu je rudeča kapica, zavočena s srebernimi nitkami, spletena posebno umetno, spričevaje njegovo moštvo. Belgradski meščan mu jo je za spomin podaril; otel mu je bil Janče edinega otroka iz viharne Save, ko je vse drugo okoli njega trepetalo, da si nihče ni v vodo upal. To je znano tudi Tinetu, zato pa se spoštujeta verla brodnika; nič ne dé, če se včasi spreta. Vsaki nju ima svojo pamet in svoje misli, ki jih brani stanovitno po svojem prepričanji, toda sovraštva med njima še ni bilo. Po resnem pogovoru preskočita zopet na šalo, pa se smejata od serca, razveseljevaje eden druzega kot dobrovoljna, zvesta pajdaša, ki se ponašata vedno in vsakod kot poštena fanta in imata v žepu že dokaj prisluženih tolarjev, pri vseh, ki jih poznajo, pa dobro ime, spoštovanje in ljubezen, ker nista, čeravno živita že dolgo na ptujem, nobene kranjske čednosti in dobre lastnosti zgubila.

Toda se vé, da vsi brodniki niso tako verli. Vidil sem jih marsikaj tako zrelih in zastaranih grešnikov, da se mora človek takih rojakov sramovati.

Pojmo iz Dubrovčaka v Zagreb, da vidimo, kaj nam tam počnó; posebno nas srečujejo v savski ulici, včasi v opravku, včasi pa hodijo tudi brez dela sèm ter tjè, pogovarjaje in smejaje se, tako tjè v en dan in brez skerbi, kakor laški lacaroni. Shajališč imajo več. Najraje se zaletajo k slovenskim kerčmarjem, pa se prav po domače pomenkovajo ali pa tudi debele kvante brusijo, kakor sploh prosti ljudje, ki ne slišijo pridige dostikrat po več let. Najbolja njihova gostivnica je „pri Prezeljnu“, premožnem in izvedenem ekonomu, da ga ni na daleč takega. Prav veselilo me je, najti tù slovensk napis „pod verboj“; to me je mikalo, da se oglasim in nisem se kesal. Dobil sem vse, kar sem želel, prav dober kup in izverstno; domač horvaški sir mi se je smejal na gosposkem pladnju, tako čist, tako lep in tako maslen, da ga nisem jedel z lepo boljšega, in zraven je blesketalo se staro bukovško vino, kakor bi se solnčni žarki utrinjali; kapljica mu je bila tako hladna in ognjena, kakor je nisem v Zagrebu v pervih gostivnicah nikjer pil. Zato sem se pomudil malo dalje, slasti ker me ni nikakoršna sila priganjala. Bil sem od konca sam, kmali pa se zbere tovaršija samih kranjskih flosarjev, pa mi je lahko bilo, jih nekoliko bolj spoznati. Kakih deset jih sede za mizo, pa jim se prinese bukovca in pečen purán, da se kmali pogovor oživi in tisti kranjski hrup nastane, ki sem ga bil pred omenil. Govorilo se je po vseh ustih, in precej sem vidil, da so se zbrali tički raznega perja. Dvema so se drugi posmehovali, in grajali ju zavolj neumnosti, da si kaj prisluženega dnarja prihranita in da se eden nju celó oženiti misli. Eden je molčal in v mizo gledal, drugega pa je naglo vince sogrelo in jel se je prav po kranjski bahati. „Bukev, reče, ti ne bom kazal; papir je papir, pa se tudi papir ne dobí zastonj, toda poglej mošnjo, pa zvižaj ti kaj tacega“. To rekši, zaderví mošnjo na mizo, da so leteli okoli in okoli in tudi pod mizo tolarji, dvajsetice in drugi sreberni dnarji. Tovarši pa se le še bolj posmehujejo: Veš kaj, to si nam že velikrat razkladal, vselej kadar si vino vidil; to je že stara baharija, toda kaj boš jemal v misel bukvice, saj jih dobí vsak za dva groša v Zagrebu; meniš, da bomo res mislili, da imaš v njih bankovce“. Uni se zaničljivo na to posmeja, pa odpre rahloma portmonê in privleče iz njega bankovec za sto goldinarjev, rekoč: Pokažite mi no vsi skupaj tak pildek, pa vam dam tega, da si prižgete tobak ž njim“. „De te hentaj — se krohotajo tovarši — kako si danes bogat; boš pa dal vendar za en maselc več“. Baharija je našemu ljudstvu zares prirojena, tudi brodnik Jože jo je imel v kosteh več kakor dosti. „Šlape — zaupije — kaj me mislite vi res za norca imeti; berači, če ste ga le tako lačni, pa ga prinesi kerčmar precej deset bokalov; ali si me zastopil, deset ali pa dvajset, ti stari goljuf“. Te besede nič kaj ne razžalijo tovaršev, marveč pladnje in sklede odrinejo, da bo za vino prostor.

Zdaj ukazani bokali pridejo, prisede se tudi kerčmar, pravi: „Ker je enkrat Jože za-nj dal, ga bom pa tudi jez pil“. Na vse strani terkajo kupice, se žvenketajo zdravice, razlegajo vesele glasne besede in še bolj vesele pesmi; zdaj zapojo vsi, zdaj spet se poskušajo posames, odkrivajo se dobre in slabe lastnosti našega naroda. „In vino veritas“, je stara resnica, ki se je tudi tù pokazala. Prepričal sem se, da razun unih dveh se za dnar nobeden menil ni; kar se je zaslužilo, se je prineslo vse „pod verbo“. Kakor Temistoklu znamenja zmage Miltiadove, niso jim mirú dali pečeni purani in zlate kapljice, dokler je zderknil izpod palca zadnji krajcar. Če jih je terdo imelo, so delali noč in dan kakor černa živina, dobivaje na dan včasi po šest in celó po osem goldinarjev. Ni jim mar bilo za kervave žulje na rokah, ne za spanje; dve uri jim je dovelj se zdelo, iz njih gerla ni iztisnil se ne stok ali zdihljej; mermranja prenašali so silne teže; viditi jih, je vsakdo ostermeti moral; železo bi se zvilo in zgrudilo bilo, ne pa naši brodniki. Padala jim je obilna plača, pa so jih tudi od vsakod ljudje iskali. Pa kaj — ko se jim več ljubilo ni, je šlo hitro vse prisluženo po gerlu v divji samogoltnosti in pijanstvu ali pa se je zalajdralo z ostudnimi babelami, ki se najraje po savski ulici vlačugajo, vedoč, da se te veše prijemajo najpred in najbolj brez skerbí njihovih limanic.

Vidil sem, da so fantje te tovaršije odkritoserčni, med sabo prijatli, da si v nadlogah pomagajo, da ga ni med njimi ne nevošljivca, ne hinavca, ali ob enem tudi, da so večidel zabredli globoko v zanikernost, da so moralno zamorjeni, da jim ni dosti mar ne za časno, ne za večno srečo. Iz njihovih pogovorov sem zvedel, da nekteri niso šli po dvajset let k spovedi, da gredó le v cerkev po dvakrat ali trikrat na leto, sicer pa le, kadar jih kako naključje tje pripelje, in vendar je bilo poznati, da ne zaničujejo božjih rečí, da so zanemarili se tako zgolj iz lenobe. Skoraj vsi so se bili spečali z neurnicami, in ostudno jih je bilo slišati, kako se z gnjusnimi boleznimi bahajo, ki so jih v tej tovaršii nalezli. Ni se čuditi, da je nekterim bolehnost v kostéh ostala; slasti eden je bil ves bled, suh in tako medlega, vdertega očesa, da ga je bilo groza pogledati; drugemu pa so se tresle roke, kakor bi bil merzličen, in nekteri so tako gerdo kašljali, da dihajo težko iz zdravih pljuč; vsi vsi pa so imeli rudečo kapico na nosu, da jim je človek že od daleč termo poznal. Spat so se večidel še le takrat ulegli, ko jih je vino poderlo, drugi dan pa je izbijal se klin s klinom, nasledki pijanstva z novim pijanstvom, dokler je izmuznil se zadnji vinar ali pa tudi, dokler se oštir ni kredati naveličal.

Tako so živeli eni že po 15 in celó po trideset let in bolj ko vse drugo, spričuje to kremenito naravo njihovega života. Reveži so mi se v serce smilili, viditi po eni plati toliko spačenost, po drugi pa toliko moč in toliko dobrodušnost. Ni dvombe, da bi o zares dobri odreji ti ljudje se nikdar tako pogreznili ne bili in hodilo mi je marsikaj na misel, slasti pa kmečke šole, ki bi zamogle biti perve dobrotnice narodu, da so ustanovljene tako, kakor tirja njihov namen; tako pa brez prida životarijo, necenjene, ker marsikje res cene nimajo, zazdevajoče se kmetu nepotrebna ali nadležna reč, ki mu stroške naklanjajo, za povračilo pa ne tiste koristi, da si z njimi zopet kaj opomore. Naš narod je sam v sebi zdrav, ne manjka mu ne ene tistih lastnost, ki drugim ljudstvom čast in bogastvo delé, pa naravo treba je podpirati z umetnostjo, sama za-se ne zmaga dandanašnji več tega, kar ji čas naklada.

To premišljevaje zapustim ves otožen slovensko kerčmo: in naj bo tù dovelj o brodnikih; beseda „kerčma“ me je opomnila, da je treba par besed tudi o naših kerčmarjih posebej govoriti, se vé da le o tistih, ki so na Horvaškem jelkovo vejo pred hišo obesili. (Dal. sl.)

Potovanje dijakov v Karlovec.

Kadar jamejo dolge in hladne noči nastopati, se vlastavice zberajo nekaj dní verh streh in zvonikov, preden zbežijo v toplejše dežele, kjer najdejo zavetje pred ojstro zimo. Mladim se toži po okolici, kjer so jim bili posvetili pervi solnčni žarki; otožno letajo okrog gnjezd, se na njih okroglasti vhod žvergolé pobešajo, milo pogledujejo v svoje umetno prilepljene zibelke, ter poslednjič zgine nenadoma vsa černokrilata družbica. Tudi dijaki, kadar odhajajo šolski prazniki, se kaj milo ozirajo po vseh straneh svojega rojstnega kraja, po zelenih gajih in livadah, po različnih verhuncih in gorah, ki so jim bili pervi znani; se poslavljajo s preljubimi roditelji, z brati in sestricami in drugimi znanci ter v mesto hitijo se uklanjati modricam.

Dokaj vode je naš velikanski Triglav potočil v Savo iz svojih sneženih shramb od tiste dobe, ko se je troje tominskih in petero gorenskih dijakov (študentov) snidlo v Ljubljani, da bi skupaj potovali v Karlovec.

V neki kerčmi poprašamo, ko je bil ravno teržni dan, če je kak dolensk vozar žita pripeljal na terg, da se ž njim peljemo proti horvaški meji. Kerčmar, mož prav veselega značaja, se ravno napravlja iti po vino na kerški brod, pa nas brez posebne zgovornosti kmali pregovorí, da privolimo ž njim popotvati po Savi. Spremembe veselé človeka, kače tudi ni bilo v žepu. Sava res marsikterega zasuje, pa za dijaka je včasi memo nje strašnejši učiteljov svinčnik, — odpeljemo se torej urno v Zalog do ladjostaje.

Prazni sodi se hitro vmestijo v ladijo in mi čakamo željni odhoda. Brodniki so mokrega zraka vajeni; jim ni zameriti, če na suhem težko kraj zapusté, kjer se suša krotuje s polnimi kozarci. Zato pa tudi po Savi popotovati ni vselej pospešno, slasti če kapljica gospodarju nos porudečeva kot togota puránu glavo. V taki okolšini smrekova na steni viseča vejica razodeva za ladijo magnetično moč, ki jo hipoma sred Save proti bregu oberne in ustavi.

Ker sedaj ob Savi gori in doli nevtrudljivo železni konj perha, zato mislim, dragi bravec, opustiti popis teh kotov, ki jih popotniki sami lahko vidijo memo derdraje, in naj ti rajši nekaj opomnim, kar je za naravoslovje važna drobtinica.

Kadar hlapon od Ljubljane snuje dimni oblak, se dragi moj! na levo ćez bistro Savo, preden smukne v pogoniški prerov, kviško ozri; ali pa, kadar od štajarske meje derči proti ravno temu prerovu, poglej na desno ter imaš nad seboj Vače, terg na visoki gori.

Ta okolica je mnogo sežnjev nad savskim tokom, in vendar so njega dní tù ribe plavale v kaj obilnem broji, kjer se zdaj zmed hiš bleší lepa in prostorna cerkev sv. Andreja. Naj se ukvarjajo s preiskovanjem učeni naravoznanci, kje je v tisti dobi imela svoj tok Sava in ali niso morda njeni penasti in hladni valovi strahovito bobneli po neznanih, temnih ponorih; jaz naj v tej zadevi le povem, kar sem sam vidil. Neki samec, ki je krošnjo nosil in prodajal robo na vatle, si zida hišico na severni strani terga, eno leto preden sem jaz bil na Vačah v službi. Za klet (kelder) je bilo treba kopati in dokaj zemlje premetati, ki sem je še našel cele kupe poleg zida. Poglaviten del te zemlje pa so bili razdrobljeni ostanki okamnjenih rib.

Nevoljen in žalosten sem bil, da so nevedni delavci s krampi tako razdrobili zanimive ostanke povodnih prebivavcov, da razun glav cele ribe ni bilo ugledati. Glav pa in ustnic razne velikosti sem bil obilo nabral, ki sem jih bil domoljubnemu gosp. Janezu Kersnik-u, bivšemu učitelju naravoslovja v Ljubljano poslal.

Sme se soditi po tistih ribjih glavah, da so cele ribe tehtale 10 do 20 liber. — Kjer so zdaj Vače, je nekdaj bila velika shramba vode, verh ktere so lahko čolni plavali. Južno steno te shrambe je že davno zglodal nepokojni zob časa.

Jezera s podzemeljskimi odtoki, kakoršno je cerkniško, ki se dá v kot spraviti (to je, s peticami), narašajo in upadajo po meri vodenih nastopov in odstopov. Kadar so te baže jezera polne, ribe veselo po njih plavajo, zakaj nad seboj gledajo môdro nebo, pod seboj imajo gladke zelene travnike; al z odtokom vode jim tudi odteka veselo življenje. Takrat, da svoje življenje ohranijo, kar urno in nemudoma plavajo ter se zgnetajo kupoma v jame in studenčne globine, kjer v tesni ječi pogostoma mora slabša sestra krepkejši svoje meso in košice v hrano prepustiti, da dočaka vnovič vodenega nastopa, ki jo reši žalostne tamnice in ki jo vzdigne na krasno, veselo in prostorno planjavo.

Na Vačah v studenčni globočini željno čaka množica rib, kdaj se bo vodena ravnina do njih vzdignila in jih rešila smertne ječe. Al voda ni več do tiste višave dospela, studenec tudi v globini vsahne in ribe poginejo glada. Vek za vekom memo derčí, ribje trupla, dasiravno niso umetno bile maziljene, se gnjilobe ubranijo, dokler jih poslednjič ne razkosí nevedna hlapčonska roka. Berž ko ne bi se v kletu nove hišice kak okamnjen košček ribjih ostankov še našel, če bi koga mikalo ga pogledati, zato zapustim to okolico in hajd s tovarši dalje po Savi!

Ljubljanski kerčmar pa ni bil kisla glava; on jame dijake k petji nagovarjati. Neutegoma se skobacá neki modrični sin v ladji na sod ter kaj ugodno prepeva pesem od Kamenčanov. Kamenčanom, ki so se tudi v ladji po vino peljali, in jih nismo poznali, ni nedolžna pesmica nič dopadla, temveč so se togotili, in ako bi kerčmar ne bil zagovarjal pevca, bi jo bil skupil. Pač ni vredno se jeziti, če kdo za kratek čas zapoje kako staro pesem, ki ni brez solí; ali pa če kdo pové kako smešno povedko starodavnih časov, iz ktere se zvé kaka okrajna šega. V tej zadevi mislim, da so Šebrelanci bolj modre glavice, ki mi ne bodo zamerili, drugač bi rajše molčal, če povem povedko, ki sem jo slišal na Tominskem. Ta povedka pa tudi ne utiče zdanjih Šebrelancov, temveč nekdanje stare stare predede, ki so še hlače nosili pod kolkom na dolgim jermenu.

V tistem kraji so ljudje — tako se pripoveduje — dokaj časa terpeli ko černa živina, kadar so derva nosili navzdol po dolgi stermini z visokega Purezna. Nekega dné, ko sonce pripeka, da ptički zevajo in se ogreva ležerčna okrog svojih lukinj, se dolga versta z dervmi otovorjenih noscov po stermi stezi pomika in tekó jim ko grah debele kaplje z obrazov; kar nenadoma tistega, ki spredaj koračí vès zgerbljen pod težkim brunom, kača piči v peto. On peto hitro zmakne, pozabši na breme, ki mu znad ram smukne ter zderči v dolino. Tovarši to viditi, pomečejo derva osupnjeni od sebe, ki zaropotajo urno tje doli, kamor so jih nesti mislili. Vsi kmali ga prašajo, kako je on to reč znajdel; on pa, nekoliko z nogo otresaje pokaže pod germ rekoč: „Tam-le je bila neka bezalka, ki me je v peto zbodla, in zato sem opustil bruno znad ram“. Vredna je — rečejo vsi — da je poišemo in da jo vsaki hvaležno poljubi, zakaj odsihmal bomo namest silnega truda z dervmi le igrali. Vsujejo se okrog germa ter hrepené bezalko pristojno poljubiti. Pa le tisti, ki so najbolj silni bili, so se je dotaknili, preden je ušla. K sreči so pa tudi tisti ko ščet gosto in terdo brado imeli, da jih ni bezalka poškodovati mogla.

Ladja mirno dalje plava memo Zagorja, kjer se premog koplje. Ako tù pazljivo spodnjo stran premoga, ki je iz najposlednje lege, pregleduješ, boš najdel marsikako polžarco povodnih polžev, kar te tudi močno opominja nekdanjega jezera. Pa tudi to drobtinico naj drugi bolj olišpajo, kajti meni se mudi hitro naprej. (Dal. sl.)

Reki isterski.

Hodiš kako puž na stožer („stožer“ drevo sred stoge).

Žgati rog kemu (Jemanden grosse Verdrüsslichkeiten machen).

Se pôstin, kako miš u kope (Prav nič).

Na Stipanju daž, malo žita.

Na Ivanju daž, malo vina.

Na Mladinci daž, malo žira (Obst).

Ni kuće ni prikućišća (Zugehör zum Hause).

Ki se z vinom opije, se strezne; a ki se s kruhom, težko.

Ženska dota pride na vrata nutra, a gré na okno vanka.

Če vanè prenoča, vuk poje.

Još nisu Turci priko Učke (še ni taka sila).

Na Svečnice dan, zima van;
To je laž, reče sveti Blaž.

Gnoj v dvoru, beči v zaporu malo koristu.

Žrebetu se stavi ča cerlenega okolo vrata, da mu ne more nijedan uroke stavit. (Vraža).

Hvala Bogu i Božiću,
Dok je kruha u košiću;
Do Božića tak, tak,
Od Božića joh, joh.

Voljin svoje grible (razdert kraj), nego tuji célaš (ravna zemlja).

Bolje je, ča pasà (teče) čez drop (Weintreber), nego čez potok.

Za vsaku malu stvar nevalja kolače mésit (Ne za vsako malo stvar se serditi, kregati).

Joh onemu, po kem se drugi čuvaju! (Po nesrečnem se drugi nesreče varujejo).

Pri meni je vse jednako: ali svetak ali petak (Na praznik si ne morem nič boljega pripraviti). J. V.

Národne pesmi Hotenske okolice.

Zapisal Lovro Slanov.

Svatom.

Ljuba družba prosim vas,
Da bi mi dovolili
Eno pesem peti od vas,
Da bi se veselili.
Dans ta dan
Nam je zbran
V veselje dan!

Ljubi ženin J— ti,
Le poglej nevesto,
Kak lepo pri teb' sedí,
Naj bo vselej zvesta!
Lepa je,
Luštna je,
Pa tvoja je!

Ljuba nevesta J— ti,
Vinčka moraš piti,
Da tvoj ženin dolgo ž'vi,
Moraš ga ljubiti.
Ne žaluj,
Le zapoj:
In! J— moj!

Pa vsi drugi mi okrog,
Moramo ga piti,
Saj ne gremo pred odtod,
Dokler je kaj v pipi.
Ženin naš,
Daj ga en glaž,
Saj ga imaš!

Bota le en čas na svet',
Le lepo živita;
Kadar zvon pokliče vaj,
Da svet zapustita,
Vam Bog daj
Zanaprej
Presveti raj!

Le podaj nji zdaj roko
In se z njo pobrati,
Samo ta zdaj tvoja bo,
Moraš jo štimati.
Božja stvar,
Žlahen dar,
Zakonski par! —

Dopisi.

Na Dunaji 12. majnika. ь. — Na politiškem obzorji se spet hudo h hudi uri napravlja; toda kje bo pervič zagromelo, Bog sam vé. Kažejo proti Laškemu, kjer siloviti Garibaldi iznova ogenj vnema; kažejo pa tudi proti Turčii, kjer se jim „bolni mož“ že preveč smili in bi ga berž ko ne raji danes kot jutri popolnoma ozdravili; slednjič pa je tudi Nemčija v nevarnosti, ker, kakor pravijo, Napoleon že nemške zadeve „študira“, in se že tudi piše, da je imenitnega moža do severnih vlad poslal, ž njimi se vé da proti Nemčii zavezo storiti. To so imenitniši kraji, kamor zdaj pogostoma kažejo in od kodar se je hude ure bati; al priti zná še marsikaj druzega na versto, preden bo za une pripraven čas. Zares, nikdar ni vladam bolj premišljevati treba bilo tisti svetopisemski rek, ki pravi: „Danes

meni, jutri tebi!“ kakor v dandanašnjih homatijah. — Po žalostnih, prežalostnih dogodbah nam obetajo zdaj za cesarstvo imeniten čas, ker bo namreč konec t. m. novo pomnoženo deržavno svetovavstvo se snidlo. Bog daj! — Sploh se prideva večini izvoljenih svetovavcov prav dobra karakteristika, posebno ogerskim, in ni dvomiti, da bi po tolikih skušnjah prave ne zadeli ali zadeti ne hotli, ker gré se za deržavni blagor in ne samo za dnarstveno, temuč tudi za vsako drugo srečo, ki jo razni narodi pričakujejo in so je tudi že vredni. Ogerski izvoljenci so izobraženi in znani domoljubni možje; izurjeni so tudi, ker so že stari politikarji in so vajeni govoriti in delati v deržavnih zadevah. Škoda bi bilo, ako bi ne hotli priti v zbor, kakor se tù in tam bere. — Serce nam je veselja igralo, ko smo zvedili, da v versti deržavnih svetovavcov je tudi svetli škof slavonski, prečastiti gosp. Strosmajer, pervi mecén jugoslovenski in največji rodoljub in podpornik narodnega napredka, zraven pa goreč Avstrijan in duhoven po volji Božji in v smislu cerkve, ves goreč za časno in večno srečo svojih vernih. Tudi kranjskega gospod grofa Antona Auersperg-a močno hvalijo vsi časniki, ker je slaven in svobodoljuben mož; nadjati se je, da bo tudi pokazal domorodno serce, serce, ki bíje za blagor naroda slovenskega na vsako stran. Druzih ne bom našteval, ker so manj znani in dozdaj le bolj privatni možje bili, razun tistih, ki so za vès čas izvoljeni. — Slavni dr. Miklošić učí v 2. semestru veliko gramatiko, o besedni sostavi in o Nestoru, v vsem 5 ur na teden. — Narava si je lepo opomogla. Aprila je vedno deževalo, zdaj pa že celó vroče prihaja; merva in žita lepo kažejo; upati je, da bo letina dobra. Z Bogom!

Iz Žabnic na Koroškem. 2. dan t. m. so nam poslali ondašnji prečastiti tehant gospod Franc Kulnik sledeči razglas, naj bi ga natisnili v „Novicah“. Red, po kterem se bode peta stoletnica božje poti pri Materi Božji na sv. Višarjah obhajala leta 1860. Sv. Oče papež Piji IX. so z listom od 31. jan. t. l. dodelili popolnoma odpustek vsem vernim obojnega spola, kteri v času od večernice pred vnebohodom našega Gospoda do solnčnega zahoda 7. oktobra ali do večernice na roženkransko nedeljo, cerkev na sv. Višarjah enkrat obiščejo, tukaj skesanega serca zakrament sv. pokore in sv. rešnjega telesa prejmejo in goreče molitve za mir in edinost med keršanskimi vladarji, za pokončanje krivoverstva in za povišanje sv. katoliške cerkve opravljajo. Ta odpustek se zamore po molitvi tudi vernim dušam v vicah zadobiti. Sveto leto se bode začelo slovesno obhajati na večernico ob šestih pred vnebohodom Gospodovim s pesmo „Pridi sv. duh“, s litanijami in z žegnom. Na vnebohod Gospodov bo sv. rešnje Telo ob 6 zjutraj v češčenje izpostavljeno, ob 10 bo pridiga in vélika maša. Skoz celo sveto leto bo na večernicah pred nedeljami in prazniki po žegnu slovenska pridiga — v nedeljah in praznikih ob 6 zjutraj pa nemška pridiga. V nedeljah in praznikih se bodo sv. maše začele ob 4, vsednje dní pa sv. maša z žegnom. Po tej slednji sveti maši se bodo vsakdan odpustne molitve opravljale. Na roženkransko nedeljo bo sv. rešnje Telo od štirih zjutraj celi dan izpostavljeno in na večer ob šestih se bo sv. leto z žegnom in z zahvalno pesmo „Te Boga hvalimo“ slovensko končalo. Ako bi v tem času kakošne procesije s svojimi čast. gosp. duhovniki na sv. Višarje priti htele, bi bilo prav, da bi se to poprej v Žabnice oznanilo in da bi se taki dnevi k temu izvolili, v kterih navadne zaobljubljene procesije ne pridejo. Ti dni so sledeči: Od 22. do 31. maja; od 1. do 3., 12., 24. in 29. junija, 1., 24., 29. do 31. julija; od 9. do 15. avgusta; od 7. do 9. septembra. Vsaka poprej oznanjena procesija se bo slovesno in s pridigo sprejela.

Iz Pliperka 11. maja. Ljube „Novice!“ Le za malo prostora Vas prosim! Povejte prijatlom in znancom, da včeraj, 10. maja, smo pokopali našega preljubega prijatla Olibanovega Antona, duhovnega pomočnika pri Materi Božji na Fari. Marsiktero pesmico je Vam, ljube „Novice“ zapel; zapojte mu toraj tudi Ve perve: Naj počiva v miru! Prijatli in tovarši — pa se spomnite naše obljube!

Resanski.

Iz Gorice 12. maja. Fr. M. — Več časnikov je spet zadnje dní prineslo novico, da so že vse dela na železnici med Kasarso in Nabrežino doveršene; tudi „Novice“ so jo s „Presse“ posnele. Je pa tukaj precej velika pomota, ker ne med Kasarso in Nabrežino, ampak le med Kasarso in Kerminom (Cormons) so že vožnjo poskušali, na ostalem kosu železnice je pa še veliko dela, kakor Vam je unidan Vaš dopisnik resnično pisal; most na Soči je še le na pol dodelan; šin pa že celó še nikjer ni viditi. Govorilo se je pa te dni, da pride od vlade poslana komisija, ki bo pazila, da se dela neutegama doveršijo. — Po dolgem nestanovitnem vremenu imamo zdaj lepe dneve; že začenja vročina pritiskati; sadje in polje lepo kaže; da bi le obstalo! — Drage „Novice!“ povejte nam vendar kaj od Vodnikovega spominka; ta reč se presneto dolgo vleče.*) Pa čakajmo le; saj Nemec pravi „Geduld bringt Rosen“. — Stan slovenščine na slovenskih in polslovenskih gimnazijah je menda še zmiraj „offene Frage“. Pretečeno leto se je že nekoliko zgodilo; al še mnogo več je treba. Čas je zdaj se za prihodnost ponesti, čeravno enmalo nevarno, ker si človek lahko nasprotnikov na glavo nakoplje, o kterih se mu še sanjalo ni, ki tega, kar berejo, ali ne razumejo ali pa razumeti nočejo. To je pač čudno, v tla se meri, pa se gori rani! Ob svojem času od tega kaj več. Z Bogom!

Iz Ljubljane. Kakor je novica, da je slavni naš grof Anton Auersperg v deržavno svetovavstvo poklican, bila radostno sprejeta, tako bojo naši rojaki tudi gotovo z velikim veseljem brali verstice, ki smo jih posneli iz nekega gospod grofovega pisma od 9. t. m., ktere sicer niso namenjene občinstvu, pa se nam na vsako stran tako važne zdijo, da nam prijazni gospod ne bojo zamerili, da jih povemo svojim bravcom. „Da bi pač mogel tako srečen biti — pravi v omenjenem pismu grof Auersperg med drugim gospodu doktorju, ki mu je svoje veselje razodel nad njegovim poklicom v deržavni zbor — spolniti to, kar od mene pričakujete, in saj nekoliko koristiti predragi deželi, ki me je rodila in ktero serčno ljubim!“ — Čisto novo novíco moremo danes svojim bravcom povedati, zlasti tistim veselo, ki se že več let spodtikujejo nad našim tlakom, med ktere se tudi mi štejemo. Že ranjki mestni župan gosp. Hradecky si je veliko veliko prizadeval, kamen najti na Kranjskem, ki bi bil namesto okroglega brodnega kamnja ali oblaka pripraven za mestni tlak (flašter); al ni bil tako srečen ga dobiti. Začel se je potem sèm ter tjè leseni tlak; al naši gojzdi bi še pred pod zlo šli, ako bi se rabil sploh ta tlavnik. Gazna svečava, ki nam bo prižgala več luči, po kteri dandanašnji ves svet hrepení, nam bo, ako se poskušnja dobro izide, postlala tudi mesto tako, da bomo hodili gladko kakor po mizi. Župana-namestnik gosp. Gutman nam je namreč povedal, da Riedinger, ki nam bo napravil gazno svečavo, je poslal mojstra iz Ratisbone (Regensburg) v Ljubljano, ki izdeluje iz navadnih okroglih, dosti dolgih in širokih brodnih kamnov popolnoma raven tlak s tem, da vsak kamen s posebnim kladvom zgorej odbije, da je raven, pa tudi spodej, da ne sili s špico preveč v zemljo, in po straneh se obdela. Tako obdelani kamni napravijo popolnoma ravne tla kakor po mizi in terpijo blizo 30 let. Mojster, s kterim smo sami govorili, ker je dal kladva v kovačnici živinozdravilske šole napraviti, nam je rekel, da kamen iz Save je posebno dober za to, in da si je svest, da bomo Ljubljančani s tem tlakom, kterega je že

*) Povedali smo že, da g. dr. Toman ima to reč v rokah in da vsaki dan pričakujemo pisma za „Novice“ o tej zadevi. Vr.

v 24 mestih naredil, prav zadovoljni. Na 3 krajih bo za poskušnjo naredil tak tlak: pred čevljarskim mostom, po špitalskih ulicah in pa poleg gostivnice Novak-ove. Ako se ta novi tlak res poterdi in da ne bo predrag, se bo kmali razširil po celi deželi, kjer „Sava teče po ravninah“ in zahvalno pesem bo mojstru pel vsak, kterega žulijo kurje očesa in komur se smili voz in kopita konjiča njegovega.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Obligacije novega loterijnega posojila so tukaj in po vseh glavnih mestih našega cesarstva začeli izdajati 14. dan t. m. Po naznanilu „Wiener Ztg.“ se je pozneje še podpisalo 113.600 gold.

— Da bi se opravila zemljišne odveze na Kranjskem, Koroškem in Primorskem predolgo (kakih 10 do 15 let) ne ulekle in zatega voljo prevelicih stroškov ne prizadjale, je c. k. ministerstvo notranjih oprav to opravilstvo izročilo deželnim poglavarstvom imenovanih dežel in jim ukazalo, naj tudi kantonske gosposke vprežejo v to delo, da se hitreje in z manjšimi stroški v 5 ali 6 letih dožene. Prerajtali so, da bi se utegnilo po tej poti kakih 9000 gold., ali prav za prav 16.000 in 20.000 gold. prihraniti.

— 22. dan t. m. bojo slovesno odkrili spominek slavnega avstrijanskega vojskovodja, nadvojvoda Karola; že se delajo velike priprave za to slovesnost.

— Tukajšni Slovani so napravili 15. dan t. m. pri „zelenem cizku“ besedo, pri kteri so se popevale česke, serbske in slovenske narodne pesmi. Dohodek te besede je namenjen kerkonoškim ubogim.

Iz Celovca se piše dunajskim časnikom, da se na koroški železnici skor nič ne dela, čeravno je minister Bruk pred nekimi tedni celovški deputacii terdno obljubil, da bojo šle dela berž ko berž čversto od rok. Prišlo je sicer poslednje 3 tedne veliko Lahov lesem, ker so mislili, da bojo dobili dela na kupe; al nič ga še ni. Nekteri dninijo sèm ter tjè za samo hrano, nadjaje se, da saj pozneje se utegnejo dela na železnici začeti. Na poti med Marburgom in doljnim Dravbergom ne ene lopate ni viditi. To so za naše kraje znamenja žalostne prihodnosti.

Iz Linca. Tudi pri nas stanovališč tako zlo pomanjkuje, da nektere družine, ki so se o sv. Jurji preseliti mogle, pa niso novega stanovanja dobile, so mogle več noči pod nemilim nebom prebivati.

Iz Českega. V Hrudimu so na rojstnem domu Reselnovem, ki je, kakor je našim bravcom znano, v Ljubljani umerl in mu bojo ondi postavili dostojen spominek, vzidali tablo iz kararskega marmeljna s českim napisom: „V tomto dome narodil se dne 29. června 1793 Josef Ressel, vynálezce pární lodě šraubové“. — „Praž. Nov.“ pišejo, da je na razpis gosp. Ferd. Fingerhut-a v Pragi dosihmal že 6 gledišnih iger, večidel žaloiger, v českem jeziku došlo dotičnemu odboru.

Ogersko. Iz Pešta 12. maja. Opravilstvo peterih deželnih poglavarstev bo nehalo 1. julija, in ta dan bo spet eno poglavarstvo vse deželne opravila v svoje roke vzelo. Po tej premembi bo 25 poglavarstvenih svetovavcov, 25 tajnikov in 25 koncipistov in veliko drugih uradnikov in služabnikov ob službo, izmed kterih jih bo pa vendar nekoliko prišlo k novemu, dosti večjemu poglavarstvu v Budo-Pešt. — Nič še ni prav gotovega, ali se bojo za našo deželo izvoljeni deržavni svetovavci udali cesarjevemu poklicu. — Tudi naša kmetijska družba je sklenila, cel mesec se oblačiti v žalovavno oblačilo.

Sardinija. Iz Turina 9. maja. Vsaki dan maršira več kerdel iz Modeneškega in Lombardije v Romanijo; ob meji proti papeževim deželam je vse polno vojakov. Vsak misli, da še to poletje se bo huda vojska unela s papeževo, pa tudi z napolitansko armado. Gotovo je, da se še hude reči kuhajo na Laškem. Časnik „Unione“ piše, kakor pravijo, v imenu ministerstva sardinskega: „Italija ne sme več pomoči francozke želeti; ta pomoč je pripravila Sardinijo ob Nico in Savojo; še enkrat takošna pomoč in Italija bo zgubila še veliko več“. Od druge strani pa se govori, da ste francozka in sardinska vlada neko skrivno zvezo sklenile, po kteri sardinska vlada ne bo stegnila svoje roke čez Sicilijo ali celo Napolitansko, ako bi utegnil ondi punt zmagati, ampak da bo cesar Napoleon posadil Muratovo rodovino na spraznjeni prestol. Vse te naklepe pa utegne, če drug ne, saj Garibaldi podreti, kteremu je to neskončno hud tern v peti, da je Napoleon Nico in Savojo vzel. Zato pravi v pismu iz Genove 5. dan t. m.: „Poldrugi milijon vojakov nam je treba, da se znebimo ptujcov, ki so pod hlimbo, da hočejo Italijo osvoboditi, v našo deželo prišli, da jo požrejo“. Že spet nosi Garibaldi zvonec v laških homatijah. Nabral je kakih 3000 vojakov in orožja, pa se na 3 ladijah ž njimi podal ponoči od 6. do 7. t. m. — kam? se še zmiraj prav za gotovo ne vé, gotovo pa Siciljanom na pomoč. Kmali pa se mora od tega kaj več slišati, ker ves svet gleda zdaj na to, kaj se bo na Napolitanskem zgodilo. Iz Rima se sliši, da papeževa armada bo napolitanski na pomoč hitela, in da bo Lamoricière imel kmali opravila dosti. Francozki časniki grajajo Garibalditovo početje. — Kralj je prišel po svojem potovanji 8. dan t. m. v Turin nazaj; v papeževih deželah je bil samo v Bolonii z velikim hrupom sprejet; po deželi so ga kmetje mlačno sprejemali; noben škof se ni v cerkvi prikazal.

Iz Rima. General Lamoricière je potoval po celi deželi, je ogledoval vse terdnjave in tabore in ukazaval poprave. Ker se mu žuga z zavdanjem, je v Pesari mogel kuhar vsako jed pred pokusiti, preden jo je general jedel. Armado papeževo misli na 20.000 mož spraviti.

Prusko. Iz Berolina 10. maja. Ministerstvo terja, da mu deržavni zbor dovoli 9 milijonov gold. za vojskine priprave. Francozki minister Thouvenel je 7. dan t. m. svojemu poslancu v Berolin pismo poslal, v kterem pravi, da francozki vladi ni nič po volji obnašanje pruske vlade v zadevah šlezvik-holsteinskih, in da ne zapopada (?) zakaj da se pruska vlada za vojsko pripravlja.

Angležko. Iz Londona. „Times“ piše, da Klapka v Moldavi in Vlahii nekaj začenja, kar avstrijanski vladi ne bo všeč.

Švedsko. Iz Stokholma 3. maja. Danes sta bila kralj in kraljica slovesno kronana.

Turčija. Iz Carigrada 5. maja. Včerajšni sultanov ukaz oklicuje, da se Omer paša sme iz pregnanstva, v kterem je več časa živel, spet v Carigrad podati; sultan mu je razun popotnine poslal 30.000 piastrov. Ker prihajajo zadrege za Turčijo od dne do dne huje in ker sultan nima boljega vojskovodja kakor je Omer paša (po rodu Horvat in nekdaj avstrijansko-cesarski feldvebel), je gotovo, da začasno zaverženi general bo kmali spet na čelo stopil turški armadi. Telegraf od 9. t. m. naznanja, da se je ob Prutu postavila rusovska armada z 45.000 vojaki, v Vidinu pa se je zbrala 30.000 mož turške armade.

Kitajsko. Punt se čedalje bolj širi po deželi; veliko tergovsko mesto Tsingkiangpu je razvalina, Hangčao so puntarji vzeli; cesarska armada nič ni opravila, treba je bilo ji nove pomoči poslati.

Kursi na Dunaji 15. maja.

5% metaliki 69 fl. 50 kr.	Ažijo srebra 32 fl. 35 kr.
Narodno posojilo 79 fl. 20 kr.	Cekini 6 fl. 30 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.